

Phần hai

Hướng dẫn cụ thể

Phần hai của SGK hướng dẫn dạy – học cụ thể từng bài theo chương trình Mĩ thuật lớp 5, ở mỗi bài gồm có :

- Mục tiêu
- Chuẩn bị (của GV và HS)
- Các hoạt động dạy – học chủ yếu

Tuy vậy, đây mới chỉ là gợi ý, GV cần nghiên cứu kĩ để tự tìm ra cách thiết kế bài dạy sao cho hiệu quả và sát với thực tế dạy và học ở địa phương.

Bài 1. **Thường thức mĩ thuật** **XEM TRANH THIẾU NỮ BÊN HOA HUỆ**

I - MỤC TIÊU

- HS tiếp xúc, làm quen với tác phẩm *Thiếu nữ bên hoa huệ* và hiểu vài nét về họa sĩ Tô Ngọc Vân.
- HS nhận xét được sơ lược về hình ảnh và màu sắc trong tranh.
- HS cảm nhận được vẻ đẹp của bức tranh.

II - CHUẨN BỊ

Giáo viên

- SGK, SGV.
- Tranh *Thiếu nữ bên hoa huệ*.
- sưu tầm thêm một số tranh của họa sĩ Tô Ngọc Vân.

Học sinh

- SGK.
- Một số tranh của họa sĩ Tô Ngọc Vân (nếu có).

III - CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC CHỦ YẾU

Giới thiệu bài

- GV giới thiệu một vài bức tranh đã chuẩn bị và yêu cầu HS khi xem tranh cần lưu ý :
 - + Tên tranh.
 - + Tên tác giả.
 - + Các hình ảnh trong tranh.
 - + Màu sắc.
 - + Chất liệu của bức tranh.
- GV cho một vài HS nêu cảm nhận của mình về các bức tranh.

Hoạt động 1 : Giới thiệu vài nét về họa sĩ Tô Ngọc Vân

- GV có thể chia nhóm theo tổ hoặc theo bàn và cho HS đọc mục 1 trang 3 SGK.
- Chuẩn bị các câu hỏi để cho các nhóm trao đổi dựa vào nội dung sau :
 - + Em hãy nêu một vài nét về tiểu sử của họa sĩ Tô Ngọc Vân.
 - + Em hãy kể tên một số tác phẩm nổi tiếng của họa sĩ Tô Ngọc Vân.
- GV dựa vào trả lời của HS, bổ sung :
 - + Tô Ngọc Vân là một họa sĩ tài năng, có nhiều đóng góp cho nền mỹ thuật hiện đại Việt Nam. Ông tốt nghiệp khoá II (1926 - 1931) Trường Mỹ thuật Đông Dương, sau đó trở thành giảng viên của trường. Những năm 1939 - 1944 là giai đoạn sáng tác sung sức nhất của ông với chất liệu chủ đạo là sơn dầu.

Những tác phẩm nổi bật ở giai đoạn này là : *Thiếu nữ bên hoa huệ* (1943), *Thiếu nữ bên hoa sen* (1944), *Hai thiếu nữ và em bé* (1944),...

Đây là những tác phẩm thể hiện kỹ thuật vẽ sơn dầu điêu luyện của họa sĩ Tô Ngọc Vân và cũng là những tác phẩm tiêu biểu cho nghệ thuật sơn dầu Việt Nam trước Cách mạng tháng Tám.
 - + Sau Cách mạng tháng Tám, họa sĩ Tô Ngọc Vân đảm nhiệm cương vị Hiệu trưởng Trường Mỹ thuật Việt Nam ở chiến khu Việt Bắc. Từ đó, ông đã cùng anh em văn nghệ sĩ đem tài năng và tình yêu nghệ thuật góp phần phục vụ cuộc kháng chiến trường kỳ của dân tộc. Ở giai đoạn này, ông vẽ nhiều tranh về Bác Hồ, và đề tài kháng chiến như : *Chân dung Hồ Chủ tịch*,

Chạy giặc trong rừng, Nghi chân bên đò, Đi học đêm, Cô gái Thái,...
Trong sự nghiệp của mình, họa sĩ Tô Ngọc Vân không chỉ là một họa sĩ mà còn là nhà quản lí, nhà nghiên cứu lí luận mỹ thuật có uy tín. Ông đã có nhiều đóng góp to lớn trong việc đào tạo đội ngũ họa sĩ tài năng cho đất nước. Ông hi sinh trên đường công tác trong chiến dịch Điện Biên Phủ năm 1954 khi tài năng đang nở rộ. Năm 1996, ông đã được Nhà nước tặng *Giải thưởng Hồ Chí Minh về Văn học – Nghệ thuật*.

Hoạt động 2 : Xem tranh *Thiếu nữ bên hoa huệ*

- GV yêu cầu HS quan sát tranh *Thiếu nữ bên hoa huệ* và thảo luận theo nhóm về những nội dung sau :
- + Hình ảnh chính của bức tranh là gì ? (Thiếu nữ mặc áo dài trắng)
- + Hình ảnh chính được vẽ như thế nào ? (Hình mảng đơn giản, chiếm diện tích lớn trong bức tranh)
- + Bức tranh còn có những hình ảnh nào nữa ? (Bình hoa đặt trên bàn)
- + Màu sắc của bức tranh như thế nào ? (Màu chủ đạo là trắng, xanh, hồng ; hoà sắc nhẹ nhàng, trong sáng)
- + Tranh vẽ bằng chất liệu gì ? (Sơn dầu)
- + Em có thích bức tranh này không ?
- Yêu cầu một số thành viên của các nhóm lần lượt trả lời các câu hỏi, sau đó GV bổ sung và hệ thống lại nội dung kiến thức :

Bức tranh *Thiếu nữ bên hoa huệ* là một trong những tác phẩm tiêu biểu của họa sĩ Tô Ngọc Vân. Với bố cục đơn giản, cô đọng ; hình ảnh chính là một thiếu nữ thành thị trong tư thế ngồi nghiêng, dáng uyển chuyển, đầu hơi cúi, tay trái vuốt nhẹ lên mái tóc, tay phải nâng nhẹ cánh hoa.

Màu sắc trong tranh nhẹ nhàng : màu trắng, màu xanh, màu hồng chiếm phần lớn diện tích bức tranh. Màu trắng và ghi xám của áo, màu hồng của làn da, màu trắng và xanh nhẹ của những bông hoa kết hợp với màu đen của mái tóc tạo nên hoà sắc nhẹ nhàng, tươi sáng. Ánh sáng lan toả trên toàn bộ bức tranh làm nổi bật hình ảnh thiếu nữ dịu dàng, thanh khiết. Bức tranh *Thiếu nữ bên hoa huệ* là một trong những tác phẩm đẹp, có sức hấp dẫn, lôi cuốn người xem. Bức tranh được vẽ bằng sơn dầu, một chất liệu mới vào thời đó, nhưng mang vẻ đẹp giản dị, tinh tế, gần gũi với tâm hồn người Việt Nam.

Hoạt động 3 : Nhận xét, đánh giá

- GV nhận xét chung tiết học.
- Khen ngợi các nhóm, cá nhân tích cực phát biểu ý kiến xây dựng bài.

Dặn dò

- Sưu tầm thêm tranh của hoạ sĩ Tô Ngọc Vân và tập nhận xét.
- Nhắc HS quan sát màu sắc trong thiên nhiên và chuẩn bị cho bài học sau.

Bài đọc thêm

HOẠ SĨ TÔ NGỌC VÂN VÀ TÁC PHẨM

Tô Ngọc Vân (1906 – 1954) là hoạ sĩ thuộc lớp đầu tiên xây dựng nền móng hội hoạ hiện đại Việt Nam. Thuở nhỏ, Tô Ngọc Vân là một cậu bé nhà nghèo, quá tuổi mới được đến trường học chữ và rất yêu thích vẽ. Tô Ngọc Vân đi theo con đường nghệ thuật từ khi còn đang học năm thứ ba trung học. Năm 1926, ông trúng tuyển vào Trường Mĩ thuật Đông Dương. Những năm học ở đây, Tô Ngọc Vân hăng say tiếp nhận những kiến thức về nghệ thuật tạo hình mới của châu Âu, đặc biệt là phương pháp vẽ sơn dầu. Năm 1931, Tô Ngọc Vân tốt nghiệp Trường Mĩ Thuật Đông Dương. Năm 1932, tác phẩm *Bức thư* (tranh lụa) của ông được tặng bằng danh dự của *Hội các hoạ sĩ Pháp* và được tặng Huy chương vàng ở triển lãm thuộc địa tại Pa-ri. Năm 1935, ông được bổ nhiệm đi dạy hội hoạ tại Phnôm Pênh (Cam-pu-chia).

Tô Ngọc Vân là hoạ sĩ rất thành công với chất liệu sơn dầu. Tranh của ông không đơn thuần là sao chép vẻ đẹp của thiên nhiên, mà còn ẩn chứa tâm hồn nghệ sĩ. Thời kì đầu, chủ yếu ông vẽ vẻ đẹp duyên dáng của người thị thành như ở các bức tranh : *Thiếu nữ bên hoa huệ* (1943), *Buổi trưa* (1943), *Hai thiếu nữ và em bé* (1944), *Thiếu nữ bên hoa sen* (1944),...

Cách mạng tháng Tám năm 1945 thắng lợi, cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp bắt đầu, cuộc đời và sáng tác của Tô Ngọc Vân cũng chuyển sang giai đoạn mới, mở đầu là bức tranh *Chủ tịch Hồ Chí Minh làm việc tại Bắc Bộ Phủ* (1946). Ông đi vào cuộc kháng chiến với tất cả những nỗi trăn trở day dứt của một người nghệ sĩ chân chính, đồng thời

Thiếu nữ bên hoa sen. Tranh sơn dầu của họa sĩ Tô Ngọc Vân

thực tế cuộc kháng chiến cũng mang đến cho ông nhận thức mới về dân tộc, nhân dân và nghệ thuật. Trong giai đoạn này, ông vẽ nhiều về người nông dân và chiến sĩ. Ông đã phát hiện trong sự mộc mạc, giản dị của họ là vẻ đẹp thiêng liêng cao quý, điều đó được thể hiện ở nhiều bức tranh như *Đốt đước đi học*, *Nghỉ chân bên đò*, *Hai chiến sĩ*, *Đi học đêm*, *Con trâu quả thực*, *Lên đèo*, *Hành quân qua suối*, *Đèo Lũng Lô*,...

Hoạ sĩ Tô Ngọc Vân hi sinh vào ngày 17 tháng 6 năm 1954 tại chân đèo Lũng Lô khi sự nghiệp sáng tác đang phát triển rực rỡ. Toàn bộ tác phẩm ông vẽ trong chiến dịch Điện Biên Phủ được trao giải nhất tại cuộc Triển lãm mỹ thuật toàn quốc tháng 11 năm 1954 ở thủ đô Hà Nội. Nhiều tác phẩm của Tô Ngọc Vân được lưu giữ ở Bảo tàng Mỹ thuật Việt Nam và trong các bộ sưu tập tư nhân trong nước và ngoài nước. Năm 1996, hoạ sĩ Tô Ngọc Vân được Nhà nước tặng *Giải thưởng Hồ Chí Minh về Văn học – Nghệ thuật* (đợt I). Tên ông còn được đặt cho một đường phố ở Hà Nội và một đường phố ở Thành phố Hồ Chí Minh.

Bữa trên đò. Tranh màu nước của hoạ sĩ Tô Ngọc Vân

Thuyền trên sông Hương. Tranh sơn dầu của họa sĩ Tô Ngọc Vân

Đốt thuốc di học
Tranh màu nước của họa sĩ Tô Ngọc Vân

Buổi trưa
Tranh sơn dầu của họa sĩ Tô Ngọc Vân